

مالیه عمومی

دکتر رضا موسی زاده

استاد یار دانشکده روابط بین الملل

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۵
قسمت اول - کلیات	۱۷
فصل اول - پیشینه تاریخی مالیه عمومی	۱۹
بخش اول: ظهور مالیه عمومی و تکامل آن	۱۹
بند ۱: مالیه عمومی در پرتوی تاریخ ملل	۱۹
۱ - مالیه عمومی در انگلستان	۱۹
۲ - مالیه عمومی در امریکا	۲۱
۳ - مالیه عمومی در ایران	۲۱
بخش دوم: پیشینه آثار علمی در زمینه مالیه عمومی	۲۴
بند ۱: دوران قدیم	۲۴
بند ۲: دوران معاصر	۲۵
فصل دوم - تعریف مالیه عمومی و مشخصات آن	۲۷
بخش اول: تعریف مالیه عمومی	۲۷
بند ۱: تفاوت مالیه عمومی و مالیه خصوصی:	۲۷
بند ۲: مالیه عمومی به عنوان شاخه‌ای از حقوق عمومی:	۲۹
بند ۳: ارتباط مالیه عمومی با برخی از علوم:	۳۰
۱- ارتباط مالیه عمومی با علم اقتصاد	۳۰
۲- ارتباط مالیه عمومی با علم سیاست	۳۰
۳- ارتباط مالیه عمومی با علم حقوق	۳۱
بخش دوم: اهداف اقتصادی مالیه عمومی	۳۱
بند ۱: رشد و توسعه اقتصادی هماهنگ	۳۲
بند ۲: توازن تراز پرداخت‌ها	۳۲
بند ۳: عدالت اقتصادی و اجتماعی	۳۲
بخش سوم: وظایف مالیه عمومی	۳۲
بند ۱: وظیفه تخصیص منابع	۳۳
بند ۲: وظیفه تثبیت اقتصادی	۳۳
سوالات قسمت اول	۳۴
قسمت دوم - منابع مالی و مصارف دولت	۳۵
فصل اول - منابع مالی دولت	۴۰

۴۲	بخش اول: درآمدهای عمومی.....
۴۲	بند ۱: درآمدهای پایدار.....
۴۲	یکم: تعریف مالیات.....
۴۵	دوم: اصول حاکم بر مالیات.....
۴۵	۱- اصل قانونی بودن مالیات.....
۴۶	۲- اصل سالیانه بودن مالیات.....
۴۶	۳- اصل عطف بماسبق نشدن قوانین مالیاتی.....
۴۶	۴- اصل اجرای فوری قوانین.....
۴۷	۵- اصل محرمانه بودن اطلاعات مالیاتی.....
۴۸	۶- اصل عدم تبعیض بین مؤدیان.....
۴۸	۷- اصل رعایت اجرای قوانین مالیاتی از حیث مکان.....
۴۹	سوم: اختیارات دستگاه مالیه در مرحله تشخیص و وصول مالیات.....
۵۰	۱- اختیارات دستگاه مالیه در مرحله تشخیص.....
۵۰	۱- ۱- حق درخواست توضیح و اطلاعات.....
۵۰	۱- ۲- حق تفتیش.....
۵۰	۱- ۳- حق ارزیابی.....
۵۱	۱- ۴- تعقیب جزایی مؤدیان مختلف در مرحله تشخیص.....
۵۱	۱- ۵- اخذ جریمه.....
۵۱	۱- ۶- تشخیص علی‌الرأس.....
۵۲	۲- اختیارات دستگاه مالیه در مرحله وصول.....
۵۲	۲- ۱- اختیارات وصول مالیات به وسیله اجرا.....
۵۴	۲- ۲- وظایف اشخاص ثالث در پرداخت بدهی‌های مالیاتی مؤدی.....
۵۵	چهارم: سازمان امور مالیاتی کشور.....
۵۶	۱- وضعیت حقوقی سازمان.....
۵۷	۲- اهداف سازمان.....
۵۷	۳- وظایف و اختیارات سازمان.....
۶۰	۴- تشکیلات سازمان.....
۶۰	پنجم: اشخاص مشمول مالیات.....
۶۲	ششم: مراجع تشخیص مالیات و رسیدگی به اختلافات مالیاتی.....
۶۲	۱- مراجع تشخیص مالیات.....
۶۴	۲- مراجع رسیدگی به اختلافات مالیاتی.....

فهرست مطالب □ ۷

- ۶۴ ۲- ۱- اداره امور مالیاتی
- ۶۶ ۲- ۲- هیأت‌های حل اختلاف مالیاتی
- ۶۷ ۲- ۳- شورای عالی مالیاتی
- ۶۸ - ترکیب شورای عالی مالیاتی
- ۶۸ - وظایف و اختیارات شورای عالی مالیاتی
- ۶۹ - هیأت عمومی شورای عالی مالیاتی
- ۶۹ ۲- ۴- مراجع انتظامی مالیاتی
- ۷۰ - ترکیب هیأت عالی انتظامی مالیاتی
- ۷۰ - وظایف و اختیارات هیأت عالی انتظامی مالیاتی
- ۷۱ - نحوه رسیدگی به تخلفات اعضای هیأت عالی انتظامی مالیاتی
- ۷۱ - ترکیب دادستانی انتظامی مالیاتی
- ۷۲ - ترتیب رسیدگی
- ۷۲ - وظایف و اختیارات دادستانی انتظامی مالیاتی
- ۷۳ الف - وجوه تمایز مالیات‌های مستقیم و غیر مستقیم
- ۷۳ یکم: انتقال مالیات
- ۷۴ دوم: عادلانه‌تر بودن مالیات‌های مستقیم
- ۷۴ سوم: سهل‌الوصول بودن مالیات‌های غیرمستقیم
- ۷۴ چهارم: منابع قانونی مختلف
- ۷۵ پنجم: خصلت دائمی بودن مالیات‌های مستقیم
- ۷۵ ششم: وجود ادارات مختلف برای هر یک از مالیات‌ها
- ۷۵ هفتم: اختیار دولت در توقیف و تصرف
- ۷۵ ب - مالیات‌های مستقیم
- ۷۵ ۱ - مالیات بر درآمد
- ۷۶ ۲ - مالیات بر دارایی
- ۷۶ الف - مالیات بر درآمد و انواع آن
- ۷۷ یکم - مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی (شرکت‌ها)
- ۸۰ دوم - مالیات بر درآمد حقوق
- ۸۳ سوم - مالیات بر درآمد مشاغل
- ۸۶ چهارم - مالیات بر درآمد کشاورزی
- ۸۶ پنجم - مالیات بر درآمد املاک (مستغلات)
- ۹۰ ششم - مالیات بر درآمد اتفاقی

- هفتم - مالیات بر جمع درآمدهای ناشی از منابع مختلف ۹۱
- ب - مالیات بر دارایی یا ثروت ۹۱
- شیوه‌های مختلف وصول مالیات بر دارایی ۹۱
- انواع مالیات بر دارایی ۹۲
- یکم - مالیات بر ارث ۹۲
- ۱ - مالیات بر ماترک ۹۳
- ۲ - مالیات بر سهم‌الارث ۹۳
- ۲ - ۱ - اموال مشمول مالیات بر ارث ۹۳
- ۲ - ۲ - طبقه‌بندی وراثت و جدول مالیات بر ارث ۹۴
- ۲ - ۳ - نحوه مشمول مالیاتی اموال متوفی ۹۴
- ۲ - ۴ - وظایف وراثت به هنگام فوت متوفی ۹۵
- ۲ - ۵ - معافیت‌های مالیاتی مالیات بر ارث ۹۵
- دوم - حق تمبیر ۹۷
- ج - مالیات‌های غیر مستقیم ۹۹
- ۲ - ۱ - مالیات بر واردات ۱۰۰
- ۲ - ۲ - مالیات بر کالاها و خدمات (مالیات بر معاملات) ۱۰۰
- یکم - مالیات عمومی فروش ۱۰۱
- دوم - مالیات بر واردکنندگان و صاحبان صنایع ۱۰۱
- سوم - مالیات بر عمده فروشی و خرده فروشی ۱۰۱
- چهارم - مالیات بر ارزش افزوده ۱۰۱
- ۱ - دریافت کمک‌های اجتماعی ۱۰۳
- ۲ - درآمد حاصل از مالکیت دولت ۱۰۳
- ۳ - درآمد حاصل از خدمات و فروش کالا ۱۰۴
- بند ۲: درآمدهای ناپایدار ۱۰۴
- ۱ - دریافت کمک‌های بلاعوض ۱۰۴
- ۲ - درآمدهای جرایم و خسارات ۱۰۵
- ۳ - درآمدهای متفرقه ۱۰۵
- بخش دوم: واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای ۱۰۶
- بند ۱: درآمدهای حاصل از صادرات نفت و گاز ۱۰۶
- بند ۲: درآمد حاصل از اموال منقول و غیرمنقول ۱۰۷
- بخش سوم: واگذاری دارایی‌های مالی ۱۰۷

فهرست مطالب □ ۹

بند ۱: فروش اوراق مشارکت	۱۰۸
بند ۲: استفاده از تسهیلات خارجی	۱۰۸
بند ۳: استفاده از موجودی صندوق ذخیره ارزی	۱۰۸
بند ۴: دریافت اصل وام‌های داخلی و خارجی دولت	۱۰۹
۱ - دریافت اصل وام‌های داخلی	۱۰۹
۲ - دریافت وام‌های خارجی	۱۰۹
بند ۵: وصولی از محل واگذاری سهام شرکت‌های دولتی	۱۰۹
بند ۶: برگشتی از پرداخت‌های سال‌های گذشته	۱۰۹
فصل دوم - مصارف (هزینه‌های) دولت	۱۱۰
بخش اول: هزینه‌های عمومی	۱۱۲
بند ۱: هزینه‌های پایدار	۱۱۲
۱ - جبران خدمات کارکنان (هزینه‌های پرسنلی)	۱۱۲
الف) حقوق و دستمزد	۱۱۲
ب) فوق‌العاده‌ها و مزایای شغل	۱۱۳
۲ - استفاده از کالاها و خدمات (هزینه‌های اداری)	۱۱۴
۳ - هزینه‌های اموال و دارایی	۱۱۵
۴ - یارانه	۱۱۵
۵ - هزینه‌های رفاه اجتماعی	۱۱۶
بند ۲: هزینه‌های ناپایدار	۱۱۶
۱ - کمک‌های بلاعوض	۱۱۶
۲ - سایر هزینه‌ها	۱۱۷
بخش دوم: تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۱۷
۱ - دارایی‌های تولید شده	۱۱۸
- دارایی‌های ثابت مشهود (یا ملموس)	۱۱۸
- دارایی‌های ثابت نامشهود (یا غیر ملموس)	۱۱۸
ب - موجودی انبار	۱۱۹
ج - اقلام گرانبها	۱۱۹
۲ - دارایی‌های تولید نشده	۱۱۹
۱ - ۲ - دارایی‌های طبیعی	۱۱۹
۲ - ۲ - دارایی‌های تولید نشده نامشهود	۱۲۰
بخش سوم: تملک دارایی‌های مالی	۱۲۰

- ۱۲۰ بخش چهارم: درآمدهای اختصاصی
- ۱۲۲ سوالات قسمت دوم
- ۱۲۳ **قسمت سوم - بودجه**
- ۱۲۵ **فصل اول - کلیات**
- ۱۲۵ بخش اول: پیشینه برنامه‌ریزی در ایران
- ۱۲۷ بند ۱: برنامه‌ریزی پیش از انقلاب اسلامی
- ۱۲۷ ۱ - برنامه هفت ساله اول (۳۴ - ۱۳۲۸):
- ۱۲۸ ۲ - برنامه هفت ساله دوم (۴۱ - ۱۳۳۵):
- ۱۲۸ ۳ - برنامه هفت ساله سوم (۴۶ - ۱۳۴۲):
- ۱۲۹ ۴ - برنامه هفت ساله چهارم (۵۱ - ۱۳۴۷):
- ۱۲۹ ۵ - برنامه هفت ساله پنجم (۵۶ - ۱۳۵۲):
- ۱۳۱ ۶ - برنامه هفت ساله ششم (۱۳۵۷):
- ۱۳۱ بند ۲: برنامه‌ریزی پس از انقلاب اسلامی
- ۱۳۲ ۱ - برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸-۷۳)
- ۱۳۳ ۲ - برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۴-۷۸)
- ۱۳۵ ۳ - برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۸-۱۳۸۳)
- ۱۳۶ ۴ - برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴-۸۸)
- ۱۳۷ بخش دوم: پیشینه بودجه‌نویسی در ایران
- ۱۴۲ بخش سوم: واژه‌شناسی و تعریف بودجه
- ۱۴۲ بند ۱: واژه‌شناسی
- ۱۴۳ بند ۲: تعریف بودجه
- ۱۴۴ ۱ - بودجه از دیدگاه نویسندگان
- ۱۴۴ ۲ - بودجه از دیدگاه قانونگذار
- ۱۴۶ بخش چهارم: اصول حاکم بر بودجه
- ۱۴۷ بند ۱: اصول بنیادی بودجه
- ۱۴۷ ۱- اصل سالیانه بودن
- ۱۴۹ ۲- اصل وحدت
- ۱۵۰ ۳- اصل تفصیل
- ۱۵۰ ۴- اصل جامعیت
- ۱۵۲ بند ۲: اصول فرعی بودجه

فهرست مطالب □ ۱۱

۱۵۲	۱- اصل وضوح
۱۵۲	۲- اصل تخصیص
۱۵۲	۳- اصل انعطاف پذیری
۱۵۴	۴- اصل تخمینی بودن درآمدها
۱۵۴	۵- اصل تحدیدی بودن هزینه‌ها
۱۵۵	۶- اصل قانونی بودن:
۱۵۵	۷- اصل تعادل:
۱۵۶	بخش سوم: روش‌های مختلف تهیه و تنظیم بودجه
۱۵۶	بند ۱: روش‌های پیش‌بینی درآمد
۱۵۷	۱- روش خودکار یا سال ما قبل آخر
۱۵۷	۲- روش میانگین
۱۵۷	۳- روش ارزیابی مستقیم
۱۵۸	۴- روش پیش‌بینی سنجیده و تنظیم
۱۵۸	بند ۲: روش‌های برآورد هزینه‌ها
۱۵۹	۱- بودجه متداول
۱۵۹	۲- بودجه برنامه‌ای
۱۶۰	۳- بودجه عملیاتی
۱۶۱	الف) روش قیمت تمام شده
۱۶۱	ب) روش اندازه‌گیری کار
۱۶۲	۴- بودجه‌بندی طرح و برنامه
۱۶۲	۵- بودجه بندی بر اساس صفر
۱۶۳	فصل دوم - مراحل بودجه
۱۶۳	بخش اول - تهیه، تنظیم و پیشنهاد بودجه:
۱۶۴	بند ۱ - تهیه و تنظیم بودجه در سطح کلان:
۱۶۸	بند ۲ - تهیه و تنظیم بودجه در سطح دستگاه‌های اجرایی:
۱۶۸	۱- دستگاه‌های اجرایی مرکزی یا ملی
۱۶۸	۱- ۱- نحوه تهیه و تنظیم دستگاه‌های اجرایی مرکزی
۱۷۰	۱- ۲- انواع دستگاه‌های اجرایی مرکزی:
۱۷۰	الف - وزارتخانه‌ها:
۱۷۲	ب - مؤسسه دولتی:
۱۷۲	ج - شرکت‌های دولتی:

- د - مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی: ۱۷۴
- ۲- دستگاه‌های اجرایی محلی: ۱۷۵
- بخش دوم - رسیدگی و تصویب بودجه ۱۷۶
- بند ۱: نحوه رسیدگی و تصویب ۱۷۶
- بند ۲: ویژگی‌های قانون بودجه: ۱۸۰
- بخش سوم - اجرای بودجه ۱۸۱
- بند ۱- مرحله ابلاغ بودجه ۱۸۱
- بند ۲- مرحله مبادله موافقت‌نامه فعالیت‌های جاری و طرح‌های عمرانی ۱۸۲
- ۱- موافقت‌نامه اعتبارات جاری ۱۸۴
- ۲- موافقت‌نامه اعتبارات عمرانی ۱۸۴
- بند ۳- مرحله تخصیص اعتبار ۱۸۶
- بند ۴- مرحله مصرف اعتبارات ۱۸۶
- ۱- تشخیص: ۱۸۶
- ۲- تأمین اعتبار: ۱۸۷
- ۳- تعهد: ۱۸۷
- ۴- تسجیل: ۱۸۸
- ۵- حواله: ۱۸۸
- ۶- درخواست وجه: ۱۸۸
- ۷- هزینه: ۱۸۸
- بخش چهارم - نظارت بر بودجه: ۱۸۹
- بند ۱- نظارت اداری ۱۸۹
- ۱- نظارت اداری پیش از خرج ۱۸۹
- ۲- نظارت ضمن خرج ۱۹۱
- بند ۲- نظارت قضایی ۱۹۲
- ۱- دیوان محاسبات کشور ۱۹۲
- ۱- ۱- وظایف دیوان محاسبات کشور ۱۹۲
- ۱- ۲- سازمان و تشکیلات دیوان محاسبات کشور: ۱۹۳
- ۱- ۳- نحوه کار هیأت‌های مستشاری: ۱۹۴
- ۲- سازمان بازرسی کل کشور: ۱۹۵
- بند ۳- نظارت قانونی یا پارلمانی: ۱۹۶
- ۱- نظارت قانونی طی سال مالی ۱۹۷

فهرست مطالب □ ۱۳

۱۹۷	۲- نظارت قانونی پس از پایان سال مالی (لایحه تفریح بودجه)
۲۰۱	فصل سوم - طبقه‌بندی‌های بودجه
۲۰۱	بخش اول: اهداف طبقه‌بندی بودجه
۲۰۱	بند ۱- تسهیل در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی:
۲۰۱	بند ۲- اصلاح سیستم و بهبود روش‌ها:
۲۰۲	بند ۳- نظارت بر بودجه:
۲۰۲	بخش دوم: انواع طبقه‌بندی بودجه:
۲۰۲	بند ۱- طبقه‌بندی سازمانی:
۲۰۳	۱- شماره طبقه‌بندی دستگاه‌های دولتی:
۲۰۵	۲- شماره طبقه‌بندی شرکت‌های دولتی:
۲۰۶	۳- شماره طبقه‌بندی مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت:
۲۰۶	۴- شماره طبقه‌بندی مؤسسات عام المنفعه و دیگر مؤسسات:
۲۰۶	بند ۲- طبقه‌بندی عملیاتی:
۲۰۸	۲- تعریف مفاهیم طبقه‌بندی عملیات دولت:
۲۰۹	الف - امور:
۲۰۹	- امور عمومی:
۲۰۹	- امور دفاعی و امنیتی:
۲۰۹	- امور اجتماعی و فرهنگی:
۲۰۹	- امور اقتصادی:
۲۱۰	ب - فصل:
۲۱۰	ج - برنامه:
۲۱۰	د - فعالیت جاری:
۲۱۰	هـ- طرح عمرانی:
۲۱۱	و - پروژه:
۲۱۱	ز - قرارداد:
۲۱۱	ح - ردیف‌های متمرکز بودجه:
۲۱۱	۳- جزییات طبقه‌بندی عملیات دولت:
۲۱۲	بند ۳- طبقه‌بندی درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار:
۲۱۳	۱- درآمدهای عمومی:
۲۲۲	۲- درآمدهای اختصاصی:
۲۲۳	۳- درآمد شرکت‌های دولتی:

۲۲۴	۴- سایر منابع تأمین اعتبار
۲۲۴	بند ۴: طبقه‌بندی هزینه‌ها
۲۲۵	بند ۴: طبقه‌بندی بر اساس فصول هزینه
۲۳۶	بند ۵: طبقه‌بندی اقتصادی
۲۳۷	سوالات قسمت سوم
۲۳۸	پیوست‌ها
	پیوست شماره (۱)
۲۳۹	شرح تفصیلی فصول و برنامه‌ها
	پیوست شماره (۲)
۲۸۲	قانون دیوان محاسبات کشور
۲۸۲	فصل اول: هدف
۲۸۲	فصل دوم: وظایف و اختیارات
۲۸۳	فصل سوم: سازمان و تشکیلات
۲۸۶	فصل چهارم: نحوه کار هیأت‌های مستشاری
۲۹۰	فصل پنجم
۲۹۲	پیوست شماره (۳)
۲۹۲	قانون اصلاح قانون و دیوان محاسبات کشور
۲۹۴	پیوست شماره (۴)
۲۹۴	قانون محاسبات عمومی کشور
۲۹۴	فصل اول: تعاریف
۳۰۰	فصل دوم: اجرای بودجه
۳۰۰	بخش ۱. درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار
۳۰۴	بخش ۲. هزینه‌ها و سایر پرداخت‌ها
۳۱۳	بخش ۳. معاملات دولتی
۳۱۸	فصل سوم: نظارت مالی
۳۲۰	فصل چهارم: تنظیم حساب و تفریغ بودجه
۳۲۳	فصل پنجم: اموال دولتی
۳۲۷	فصل ششم: مقررات متفرقه
۳۳۲	فهرست منابع